Elena Gorschkow

8.11.2021

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

Kirjallinen asiantuntijalausunto TyV ti 9.11.2021 klo 12.15

# Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Työkanava Oy – nimisestä osakeyhtiöstä ja siihen liittyviksi laeiksi, HE 198/2021

## Lausunnon pääkohdat

- Osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtäväyhtiön perustaminen on kannatettavaa.
- Työllistettävien henkilöiden rajauksen (osatyökykyisyyden määritelmä) tulee olla selkeä ja helposti tulkittavissa.
- Työllistymisen erityistehtäväyhtiöön tulee tapahtua ensisijaisesti työ- ja elinkeinotoimistojen kautta. Tämä edellyttää myös oikein kohdennettuja monialaisia palveluita työllistymisen ja työsuunnitelman toteutumisen tueksi.
- Työsuunnitelmassa tulee huomioida henkilön yksilöllisiä taipumuksia ja toiveita. Työsuunnitelmaa tulee voida päivittää ja täydentää.

## Yleistä

Yhdenvertaisessa mahdollisuudessa osallistua työelämään on kyse ihmisoikeuksista ja perusoikeuksista, joiden on toteuduttava kaikkien kohdalla. Osatyökykyisten vaikeudessa työllistyä on valitettavan usein kyse työelämän heikosta kyvystä ja kielteisistä asenteista työllistää osatyökykyisiä henkilöitä. Kysymys kaikkien osatyökykyisten oikeudesta työhön on osallisuuden näkökulmasta periaatteellinen ja tärkeä.

STTK pitää välttämättömänä, että osatyökykyisten työllistämisen tueksi suunnitellun erityistehtäväyhtiön perustaminen ei muodostu esteeksi tai hidasteeksi osatyökykyisten henkilöiden yhdenvertaiselle työllistymiselle avoimille työmarkkinoille ja siten työelämän yhdenvertaisuuden kehittymiselle.

Osatyökykyisille (erityisesti heikoimmin työllistyville kuten vammaiset ja kehitysvammaiset) on olemassa paljon erinomaisia tukipalveluita niin työntekijöille kuin työnantajillekin.

Elena Gorschkow 8.11.2021

Työnantajat eivät kuitenkaan tunne niitä ja palvelujonot ovat pitkät. Osatyökykyisten työllistämisessä tulee integroida jo olemassa olevia käytänteitä ja palveluja nykyistä sujuvammiksi työelämän hyödynnettäväksi.

**Erityistehtäväyhtiön perustaminen**

Pidämme tärkeänä riittävän pitkäkestoisen tuetun työpaikan tarjoamista niille henkilöille, joille paluu avoimille työmarkkinoille ei ole realistinen vaihtoehto. Kannatamme ajatusta siitä, että perustettava uusi toimija aloittaisi tiukan henkilöpiirin periaatteella ja keskittyisi vaikeimmassa asemassa oleviin osatyökykyisiin.

Erityistehtäväyhtiön perustamisessa olisi kyse enemmän sosiaalipoliittisesta kuin työllisyyspoliittisesta ratkaisusta. Sosiaalipoliittisen ulottuvuuden painottaminen toimijan luomisessa on tästä syystä perusteltua. Siksi STTK kannattaa pykälän momentin 4 säätämistä, jossa todetaan, että yhtiön tulee toimia tuloksellisesti mutta sen ensisijainen tavoite ei olisi tuottaa liikevoittoa.

STTK pitää siten myös kannatettavana, että erityistehtäväyhtiö rajataan tuottamaan EU:n valtiontukisääntelyssä tarkoitettuja yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin tarkoitettuja palveluja (SGEI) ja että siihen sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista. Tämä olisi perusteltua, jotta toimintaa voidaan harjoittaa niin että se ei vääristäisi kilpailua ja palveluiden hinnoittelua voitaisiin pitää markkinaehtoisina.

Erityistehtäväyhtiön perustamiseen on olemassa perusteluja yhteiskunnallisen tehtävän vuoksi. Se toisi todennäköisesti myös tarvittavaa vakautta ja varmuutta sekä loisi yhtenäisiä ja yhdenvertaisia käytäntöjä.

**Osatyökykyisyyden määritelmä**

Osatyökykyisyyden syitä on monia työuupumuksen aiheuttamista mielenterveyden ongelmista fyysiseen- tai kehitysvammaan. Esitetty rajaus kohderyhmästä osatyökykyisyyden ja kohderyhmän määritelmänä vaikuttaa perustellulta. On syytä välttää liian pitkälle terveydentilan ”mittaamiseen” pohjautuvia määritelmiä osatyökykyisyydestä.

Mikäli toiminnassa havaitaan vaikeuksia tulkita, kuka soveltuu työllistettävien kohderyhmään, STTK pitää perusteltuna tarkentaa rajausta työ- ja elinkeinoministeriön asetuksella tarkemmilla säännöksillä erityistehtäväyhtiölle osoitettavista osatyökykyisistä ja heidän valintamenettelystään, kuten pykälän 1 momentissa

Elena Gorschkow 8.11.2021

säädettäisiin. Tällöin olisi kuunneltava sidosryhmien näkemystä rajauksiin.

Määrittelyllä on merkitystä tärkeimmälle eli asiakkaille itselleen, mutta myös eri toimijoiden tuottamien palvelujen resurssien oikean ja oikea-aikaisen kohdentamisen kannalta.

**Osatyökykyisten työllistymisen palvelut ja työkyvyn arviointi**

STTK korostaa avoimia työmarkkinoita ensisijaisena tavoitteena työllistymisessä, jotta osatyökykyinen henkilö ei työnhakijana leimaannu, eikä osatyökykyisyys muodostu perusteeksi sulkea henkilö avoimien työmarkkinoiden ulkopuolelle.

Siksi STTK kannattaa esitystä, että työllistyminen erityistehtäväyhtiöön tapahtuisi ensisijaisesti työ- ja elinkeinotoimistojen kautta, eikä erityistehtäväyhtiön erillisen palvelutoiminnan kautta kuten selvityshenkilö Hannu Välimäen mallissa.

Tämä edellyttää myös osaamista kohdentaa palveluverkkoa oikein työnhakijan kohdalla ja tämä on erityisen tärkeää haavoittuvimmassa asemassa olevien kohdalla. Mikäli työllistyminen erillistehtäväyhtiöön vaatii tarkempaa työkyvyn arviointia, on oleellista saada sitä asiantuntevilta tahoilta. Mikäli asiakas ohjataan julkiseen terveydenhuoltoon kuten työttömien terveystarkastukseen tätä tarkoitusta varten, on huolehdittava oikeiden asioiden selvittämisestä työtehtävään liittyen. Työttömien terveystarkastusten haasteeksi on tunnistettu vähäisen määrän lisäksi se, että terveystarkastukset eivät sisällä työkyvyn tuen arviointia ja palveluihin ohjaamista.

STTK painottaa, että osatyökykyisen henkilön palkkauksessa tulee noudattaa alan työehtosopimusta. Lähtöpalkka voi osa-aikaisessa työsuhteessa työskentelevälle osatyökykyiselle työehtosopimuksen vähimmäispalkka suhteutettuna työaikaan. Henkilön mahdollinen koulutus ja työkokemus tulee huomioida palkkauksessa.

**Erityistehtäväyhtiön piiriin pääseminen voidaan nähdä oikeutena**

Erillistehtäväyhtiöön työllistyminen tapahtuisi työ- ja elinkeinopalvelun tekemän arvion pohjalta ja siellä tehdyn työllistymissuunnitelman kautta. Työttömällä työnhakijalla ja muutosturvan piiriin kuuluvalla on oikeus työllistymissuunnitelmaan ja sellainen on laadittava, jollei sen laatiminen ole ilmeisen tarpeetonta. Työllistymissuunnitelmaa tai sitä korvaavaa suunnitelmaa on tarkistettava työnhakijan haastattelun yhteydessä tai työnhakijan pyynnöstä.

Elena Gorschkow 8.11.2021

STTK edellyttää, että osatyökyisen henkilön omia taipumuksia ja toiveita työstä, työnkuvasta ja toimialasta on kuultava ja kunnioitettava kaikissa tapauksissa työllistymisen yhteydessä.

Erillistehtäväyhtiöön työllistymistä pidetään kuitenkin viimesijaisena keinona työllistyä, kun työmarkkinoille pääsyä ei muuten pidetä mahdollisena. Arvion tekee työ- ja elinkeinopalvelun virkailija. Ehdotetun lain 3§:n 1 momentissa on lueteltu kriteerit siitä, milloin henkilö voi työllistyä erityistehtäväyhtiöön. Arvio tehdään osana työ- ja elinkeinotoimiston normaalia asiakastyötä ja asiakkaiden työllistymisedellytysten arviointia.

Käänteisesti, myös työnhakijalle erillistehtäväyhtiöön työllistyminen voi näyttäytyä viimeisenä oljenkortena työllistymiseen. Tällöin on erityisen tärkeää voida tarkistaa työllistymissuunnitelmaa työnhakijan pyynnöstä, mikäli arvio on ettei työntekijä täytä ehdotetun lain 3§:n pykälän 1 momentissa säädettyjä kriteerejä. Samalla on tarkasteltava kaikkia mahdollisia tukipalveluja keinona kehittää hakijan edellytyksiä päästä erillistehtäväyhtiön palvelukseen.

Myös ne hakijat, joita tarjotaan erityistehtäväyhtiöön mutta eivät tule valituksi, on pidettävä tukipalvelujen piirissä siten, että prosessi ei katkea ja ala täysin alusta mahdollisten pitkien taukojen jälkeen.

Tällä hetkellä asiakkailla ei ole subjektiivista oikeutta mihinkään palveluun lukuun ottamatta julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 11 luvun 1§:ssä tarkoitetun työllistämisvelvoitteen piiriin kuuluvia henkilöitä.

**Muita huomioita ja resurssit**

Ehdotusta osatyökyisten työllistämisen mallista tulee tarkastella osana laajempaa kokonaisuutta työllisyysasteen nostamiseksi. Työllisyyden, tuottavuuden ja kansantalouden kannalta ratkaisevinta on, että työhakija, jonka työllistymisessä ilmenee vaikeutta esim. osaamisessa vuosien saatossa syntyneen vajeen tai tilapäisen työkyvyn heikkenemisen vuoksi saa oikea-aikaisesti tarvitsemansa monialaiset palvelut, joiden avulla hänet voidaan työllistää viiveettä takaisin avoimille työmarkkinoille. Tähän palvelutarpeeseen vastaamisessa on kyse resursseista, yksilöllisestä tuesta sekä palvelurakenteen kehittämisestä.

STTK pitää tärkeänä, että tämän toteutumiseksi erillistehtäväyhtiöön kohdennetaan oikeanlaiset ja riittävät taloudelliset resurssit toiminnan tulokselliseksi käynnistämiseksi.

Elena Gorschkow 8.11.2021

Lisätietoja Elena Gorschkow, yhteiskuntavaikuttamisen päällikkö
elena.gorschkow@sttk.fi